

14. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7.12.2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 5. Ст. 35; Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 18. Ст. 73.

Nikolchuk N. P., Senior Specialist of Information and Document Use Department
State Archive of Mykolaiv Region (Ukraine, Mykolaiv), mail@mk.archives.gov.ua

Domestic and social violence against women in the 19th century

The article is dedicated to such problems, as violence against women and assailants avoiding punishment for their crimes. The paper deals with documents of police departments that existed in Mykolaiv in the 19th century and studies incidents of physical, sexual, mental, economical violence against women.

Key words: domestic violence, violence against women

УДК 811:378.6

Т 67

Трибулькевич К. Г.

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв, Україна),
tribulkevich@gmail.com

МОВНА ОСВІТА У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ МОРСЬКОГО ПРОФІЛЮ У XX – НА ПОЧАТКУ XXI СТ.

Здійснено аналіз етапів розвитку морської освіти у період з 1900 до 2019 рр. Визначено роль вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю на прикладі Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова. Зроблено висновок про три піки зростання уваги до вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю.

Ключові слова: заклади вищої освіти морського профілю; іноземні мови; прикладна лінгвістика; історія морської освіти; суднобудування; професійні

компетенції; *Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, міжкультурна комунікація.*

Вступна частина. Європейська інтеграція, стрімкий розвиток технологій та обмін досвідом із провідними структурними елементами освіти та бізнесу вимагають більш ретельно ставитися до підготовки висококваліфікованих фахівців зі знанням іноземної мови, готовністю до міжкультурної комунікації, міжнародної професійної взаємодії, адаптованих до полікультурного соціального простору. Проте важливість вивчення іноземних мов у закладах морського профілю була очевидною і у більш ранній період.

Дотримання Закону України «Про заходи щодо державної підтримки суднобудівної промисловості України», слідування Манільським правкам 2010 року до Кодексу підготовки моряків, дотримання вимог Конвенції про працю в морському судноплавстві, реалізація стратегії «Європа – 2020» та основні освітні завдання згідно законів України «Про вищу освіту» від 01.07.2014, «Про освіту» від 05.09.2017, указу Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» та Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 р.» вимагає оновлення морської освіти, де особливе місце посідає вивчення іноземних мов.

Питання морської історії України вивчали З. Аркас, Е. Аренс, Д. Афанасьєв, Д. Багалій, Д. Бантиш-Каменський, П. Белавенець, Л. Бескровний, Л. Блінов, Г. Боплан, А. Борисов, А. Бубнов, В. Віноградов, Ю. Гришина, О. Зелений, С. Корякін, М. Мамчак, С. Огородніков, А. Скальковський, С. Рождественський, Д. Яворницький та ін. Окремі напрями функціонування водогосподарської галузі та діяльності морських закладів вищої освіти досліджували Т. Аверочкін, М. Бабишена, О. Бобіна, Б. Бугаєнко, С. Буценко, А. Галь, А. Гогоренко, В. Горбов, В. Демиденко, Б. Димо, В. Доценко, В. Зуєва, Н. Костенко, В. Кривошчоков, В. Кузьменко, В. Матвєєв, В. Наливайко, О. Попов, Г. Романовський, В. Сергєєв, М. Скрицький,

С. Соловьев, А. Солодовник, Є. Трушляков. Реформування професійної підготовки плавскладу, теоретичні та методичні засади професійної та морської освіти відображено у роботах Л. Герганова, М. Гончара, А. Лещенко, І. Лікарчука, А. Ляшкевич, Я. Нагрибельного, І. Рябухи, М. Сотер, Н. Терентьєвої, В. Ходаковського, О. Чорного, В. Чернявського, Н. Філіппової, С. Шмалей та ін. Однак питання вивчення іноземних мов у морських закладах вищої освіти залишається актуальним.

Метою статті є аналіз етапів розвитку морської освіти у період з 1900 до 2019 рр., визначення ролі вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю на прикладі Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Основна частина. При аналізі етапів розвитку морської освіти за основу було взято періодизацію А. Ляшкевич [3, с. 17].

Згідно до структурно-логічного підходу, можна виокремити наступні етапи розвитку морської освіти. Перший, законодавчий, 1900–1920 рр. Означений значною кількістю нормативних актів, таких як наказ «Про зміну діючих правил про судноводіїв на морехідних суднах торгівельного флоту», положення 1902 і 1905 рр., що регламентували систему підготовки судноводіїв і судномеханіків.

Наступний період, за класифікацією А. Ляшкевич, довоєнного розвитку (1920–1941 рр.) знаменовано масовим відкриттям технікумів, зміцненням матеріальної бази та якісним покращенням кадрового потенціалу. Успішно функціонували Херсонське й Одеське морехідні училища, морехідні школи, школи юнг, судномеханічні й суднобудівні технікуми, ремісничі училища, Миколаївський індустріальний технікум, що трансформувався у Миколаївський кораблебудівний інститут, Одеський інститут інженерів водного транспорту.

1941–1945 рр. характеризуються призупиненням діяльності більшості закладів вищої освіти морського профілю. В умовах евакуації працював Миколаївський кораблебудівний інститут, що зберігав і примножував традиції морської освіти.

Період післявоєнного відновлення (1944–1959 рр.) характеризується інтенсифікацією діяльності закладів вищої освіти морського профілю на вимоги індустріального відродження. Так, у Миколаївському кораблебудівному інституті, спеціальним рішенням Мінсудпрому СРСР та Мінвузу СРСР було організовано факультет трирічного прискореного навчання. Протягом 1955–1958 рр. підготовано чотири групи керівного складу суднобудівних заводів країни.

У навчальних планах присутній загальноосвітній, загальнотехнічний блоки, спецдисципліни, військово-фізична підготовка та технологічна і плавальна практика. Визначальним у змісті освіти стає прикладний компонент. Його наповнення регулюють Головносудмех, згодом Головкадри, міністерство освіти і міністерство морського флоту. Розробленням методичних засад викладання займаються Центральний навчально-методичний кабінет Міністерства морського флоту та наукова група Одеського вищого інженерноморського училища. Значна увага надається методичній та науковій роботі викладачів.

Етап професійного гігантизму (1959–1991 рр.) вважають періодом розквіту суднобудівної галузі та морської освіти. Адже нові вимоги в суднобудуванні вимагали все нових і нових висококваліфікованих фахівців. Ця епоха окреслена будівництвом авіанесучих кораблів та інших типів суден. Стрімкий розвиток суднобудівної галузі зумовив поділ праці на низькокваліфіковану і висококваліфіковану. У зв'язку з цим до морських училищ стали приймати на базі повної і неповної загальної середньої освіти.

У 1970-х роках до пріоритетних предметів, що визначали професійну кваліфікацію фахівця, поруч із навігацією, лоцією, метеорологією, будовою і технічною експлуатацією корабля, введено іноземну мову, переважно англійську. Заклади вищої освіти морського спрямування у більшості випадків належали до вищих навчальних закладів закритого типу з потужною матеріальною базою, од якої входили бібліотеки, яхт-клуби, морські музеї, студентські містечка та спортивно-оздоровчі табори.

Розвиток морської освіти в Українській незалежній державі (з 1991 р.) вимагав прийняття нових викликів часу. 1991–1995 рр. стали роками невизначеності у нормативно-правовому полі, коли доля Чорноморського флоту з'ясовувалась, переглядалась потреба у будівництві суден у звичних обсягах та змінювались засади вищої освіти в Україні.

У сфері вищої освіти з'являється багато нових закладів приватної форми власності. Бюджетне фінансування значно зменшується, що ускладнює конкуренту спроможність закладів вищої освіти морського типу.

Відбулися зміни у типах закладів вищої освіти морського профілю. Так, Миколаївський кораблебудівний інститут став Українським державним морським технічним університетом, а згодом Національним університетом кораблебудування імені адмірала Макарова. А морські навчальні заклади м.м. Херсона і Одеси стали академіями, до складу яких увійшли морські ліцеї, коледжі, заочні відділення та інститути підвищення кваліфікації. Для кінця ХХ століття властиве відкриття філій закладів вищої освіти морського типу.

Програмам обміну сприяє активізація вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю. Так, студенти Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова на безоплатній основі додатково до вивчення англійської, французької і німецької мови, мають можливість опановувати китайську мову. При університеті функціонує Центр тестування Міжнародного тесту PTE (Pearson Test of English).

З 2001 року у Національному університеті кораблебудування імені адмірала Макарова функціонує кафедра прикладної лінгвістики, що виконує завдання удосконалення підготовки науково-педагогічних кадрів у напрямі підвищення професійних вимог до атестації викладачів, підвищення викладачами своєї наукової кваліфікації, завершення та оформлення дисертаційних досліджень викладачами, залучення провідних спеціалістів до навчального процесу; розвиток науково-дослідної роботи з нового напрямку підготовки (проведення силами професорсько-викладацького персоналу досліджень щодо вдосконалення наукових і методологічних засад навчального

процесу з підготовки фахівців прикладної лінгвістики); розвиток співробітництва з провідними вищими навчальними закладами України, участь у міжнародних організаціях, програмах, конференціях; підвищення рівня підготовки студентів у Національному університеті кораблебудування імені адмірала Макарова до кращих світових стандартів.

Особливістю підготовки фахівців із філології кафедрою прикладної лінгвістики є поєднання мовленнєвої грамотності із основами програмування, знанням комп'ютерної графіки, комп'ютерних редакторів, проектного моделювання, автоматизації лексичного аналізу тексту, лінгвістичне забезпечення комп'ютерних систем, організація баз даних.

Викладачі кафедри беруть участь у роботі міжнародних та українських наукових і фахових організацій: TESOL, TESOL-Ukraine, IATEFL-Ukraine, Українська асоціація когнітивної лінгвістики і поетики. Кафедра прикладної лінгвістики залучена до міжнародного співробітництва: зокрема, участь у проєкті Британської Ради-НАТО з перепідготовки офіцерів (навчання англійської мови 2004–2014 роки), участь у міжнародному проєкті ЄС BSEEP з енергозбереження та енергопостачання, договір про співпрацю з Британським видавництвом Pearson (регулярне проведення методичних семінарів). При кафедрі створений Центр тестування Міжнародного тесту PTE (Pearson Test of English).

Висновки. Згідно до структурно-логічного підходу, можна виокремити наступні етапи розвитку морської освіти: законодавчий період розвитку морської освіти, 1900–1920 рр.; період довоєнного розвитку, 1920–1941 рр.; 1941–1945 рр. – воєнний період; період післявоєнного відновлення, 1944–1959 рр.; період професійного гігантизму, 1959–1991 рр.; розвиток морської освіти в Українській незалежній державі, з 1991 р. по теперішній час.

Визначено роль вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю на прикладі Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова. Зроблено висновок про три піки зростання уваги до вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю: тридцяті

роки двадцятого століття, коли посилення демократичних тенденцій у вищій школі та розвиток суднобудівної освіти стимулювали створення кабінетів і кафедр іноземних мов на базі закладів вищої освіти морського профілю; сімдесяті роки двадцятого століття, коли іноземну мову було введено до обов'язкових для вивчення дисциплін, включено до професійних компетенцій фахівця закладів морського профілю; кінець дев'яностих-кінець нульових років, коли розширяється мережа кафедр вивчення мов, актуалізується потреба у напрямку прикладної лінгвістики, пов'язаному із поєднання мовленнєвої грамотності та основ програмування, знанням комп'ютерної графіки, комп'ютерних редакторів, проектного моделювання, автоматизації лексичного аналізу тексту, лінгвістичного забезпечення комп'ютерних систем, організації баз даних у сфері кораблебудування та при роботі на суднах.

Сприяння відродженню суднобудівної галузі України, кадрове й науково-освітнє забезпечення суднобудівних та судноремонтних заводів, підприємств морегосподарського комплексу, торговельного флоту та портів на водних шляхах, ВМС ЗСУ, ДСНСУ є провідними завданнями закладів вищої освіти морського типу. Якісна мовна підготовка до міжкультурної комунікації стає основним засобом соціальної інтеграції людини в полікультурний простір, налагодження контактів, досягнення взаєморозуміння, миру й прогресу. Готовність до міжкультурної комунікації є інтегрованою якістю особистості, яка охоплює відповідні знання, вміння, навички, якості та цінності, позитивну мотивацію та налаштованість на міжкультурну взаємодію, що у комплексі забезпечують повноцінне, ефективне виконання професійних обов'язків через продуктивну комунікацію між членами команди судна, побудовану на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, співпраці, толерантності, емпатії, мобільності поведінки, креативності, відсутності етноцентризму, відкритості, готовності до діалогу, вмінні сприймати і розуміти інші культурні позиції та цінності [5, с. 15].

Морська доктрина України на період до 2035 року ставить амбітні завдання відродити замкнений цикл суднобудування та впровадити державні

мотиваційні системи його фінансування, зокрема, у частині надання пільг, компенсаційних механізмів, митних важелів, ефективного використання потенціалу науково-дослідних та проектно-конструкторських організацій, наявних сировинної та промислової бази, висококваліфікованих кадрів. А отже підготовка висококваліфікованих фахівців у суднобудівній галузі з належними мовними компетенціями є вимогою часу. Актуальним є дослідження питання формування мовних компетенцій у кораблебудівників та у представників морських професій.

Література

1. Морська доктрина України на період до 2035 року: постанова Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 р. № 1307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1307-2009-%D0%BF> (дата звернення: 09.07.2020).
2. Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова: историческое издание (2010). Киев: Логос Украина. 310 с.
3. Ляшкевич А. І. Теорія і практика морської освіти Півдня України (30-ті рр. XIX – поч. XXI ст.): автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2019. 37 с.
4. Рябуха І. М. Тенденції розвитку морської освіти в Україні (друга половина XVIII – поч. XXI ст.): автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2019. 37 с.
5. Сотер М. В. Іноземна мова як засіб професійної міжкультурної комунікації: навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2018. 212 с.

Trybulkevych K. H., Ph. D. of Pedagogy, Associate Professor, Head of Social and Humanitarian Sciences, Educational and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), tribulkevich@gmail.com

The article analyzes the stages of development of maritime education in the period from 1900 to 2019.

In analyzing the stages of development of maritime education, A. Lyashkevich's periodization was taken as a basis. According to the structural-logical approach, it is possible to distinguish the following stages of the development of maritime education: the legislative period of development of maritime education, 1900–1920; period of pre-war development, 1920–1941; 1941–1945 – the war period; post-war recovery period, 1944–1959; period of professional gigantism, 1959–1991; development of maritime education in the Ukrainian independent state, since 1991 until now.

The role of the study of foreign languages in higher education institutions of maritime profile is determined by the example of Admiral Makarov National University of Shipbuilding. The conclusion is made of the three peaks of increasing attention to foreign language learning in maritime higher education institutions: the thirties of the twentieth century, when the rise of democratic tendencies in higher education and the development of shipbuilding education stimulated the creation of offices and departments of foreign language education on the basis of universities; the seventies of the twentieth century, when a foreign language was introduced into compulsory subjects, included in the professional competencies of a specialist marine institution; the end of the nineties and the end of the zero years, when the network of departments of language learning expands, the need for applied linguistics, related to the combination of speech literacy and programming basics, knowledge of computer graphics, computer editors, project modeling, lexical automation, is being updated text analysis, linguistic support for computer systems, organization of databases in the field of shipbuilding and when working on ships.

Key words: *maritime higher education institutions, foreign languages, applied linguistics, history of marine education, shipbuilding, professional competences, Admiral Makarov National University of Shipbuilding, intercultural communication.*